

**ВИДИ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА****TYPES OF VIOLENT CRIMES AGAINST PROPERTY AGAINST PROPERTY ACCORDING
TO THE CRIMINAL LAW OF UKRAINE AND TO THE CRIMINAL LAW
OF THE REPUBLIC OF POLAND**

**Повалена М.В., к.ю.н.,
доцент кафедри теорії права, конституційного та приватного права
Львівський державний університет внутрішніх справ**

Стаття присвячена визначенню видів насильницьких злочинів проти власності за кримінальним правом України та Республіки Польща. У статті із застосуванням порівняльного методу аналізуються склади злочинів проти власності, передбачені Кримінальними кодексами України та Республіки Польща. Досліджуються окремі проблемні питання, пов'язані із цією тематикою, та пропонуються способи їх вирішення.

Визначено, що насильницькими злочинами проти власності варто вважати суспільно небезпечні, протиправні, винні кримінально карані діяння, що посягають насамперед на суспільні відносини власності, а також на тілесну чи психічну недоторканість особи або її здоров'я шляхом завдання винною особою фізичного чи психічного насильства.

У результаті проведеного аналізу положень Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Республіки Польща встановлено, що до насильницьких злочинів проти власності за кримінальним правом України варто віднести грабіж (стаття 186 Кримінального кодексу України), розбій (стаття 187 Кримінального кодексу України), вимагання (стаття 189 Кримінального кодексу України), погроза знищення майна (стаття 195 Кримінального кодексу України), а до насильницьких злочинів проти власності за кримінальним правом Республіки Польща такі: розбій (артикул 280 Кримінального кодексу Республіки Польща), розбійна крадіжка (*kradzież rozbójnicza*) (артикул 281 Кримінального кодексу Республіки Польща), розбійне вимагання (*wymuszenie rozbójnicze*) (артикул 282 Кримінального кодексу Республіки Польща), угон транспортного засобу (артикул 289 Кримінального кодексу Республіки Польща).

Проведено класифікацію насильницьких злочинів проти власності, яку можна застосувати до зазначених складів злочинів за кримінальним правом України та Республіки Польща.

Ключові слова: кримінальне право України, Кримінальний кодекс Республіки Польща, насильство, види, власність, злочини проти власності, погроза, грабіж, розбій, вимагання, погроза знищення майна, розбійна крадіжка, розбійне вимагання.

The article is dedicated to the definition of types of violent crimes against property under the criminal law of Ukraine and the Republic of Poland. Using the method of comparison the article analyzes crimes against property prescribed by the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of the Republic of Poland. Separate problematic issues, connected with the subject under study are investigated and methods of their solving are introduced.

It is found that according to both the Ukrainian and Polish criminal laws violent crimes against property should be considered intentional, illegal, penal, socially dangerous acts which first of all are intended to violate social relations of property, as well as bodily and psychological integrity or health of a person as a result of physical or psychological violence committed by a guilty person.

After analyzing the provisions of the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of the Republic of Poland, it was established that robbery (Article 186 of the Criminal Code of Ukraine), brigandage (Article 187 of the Criminal Code of Ukraine), extortion (Article 189 of the Criminal Code of Ukraine) should be applied to violent crimes against property, threat of reduction of property (Article 195 of the Criminal Code of Ukraine), and to violent crimes against property under the criminal law of the Republic of Poland – brigandage (Article 280 of the Criminal Code of the Republic of Poland), robbery (theft of a robber) (Article 281 of the Criminal Code), robbery extortion (*wymuszenie rozbójnicze*) (art. 282 of the Criminal Code of the Republic of Poland) and the vehicle contract (art. 289 of the Criminal Code of the Republic of Poland).

The classification of violent crimes against property, which can be applied to these crimes for the criminal law of Ukraine and the criminal law of the Republic of Poland.

Key words: criminal law of Ukraine, Criminal Code of Republic of Poland, violence, types, property, crimes against property, threat, robbery, brigandage, extortion, threat of destruction of property, robbery theft, robbery extortion.

Насильство є способом учинення низки злочинів проти власності, передбачених Кримінальним кодексом України та Кримінальним кодексом Республіки Польща. У зв'язку з входженням Республіки Польща до Європейського Союзу її законодавство було узгоджене з європейськими стандартами. На шляху України до Європейського Союзу цей досвід цінний у плані можливого вдосконалення чинного українського кримінального законодавства. З'ясування того, які саме злочини проти власності мають насильницький характер, має велике практичне значення як для законотворчої, так і для правозастосовальної діяльності.

Метою статті є визначення видів насильницьких злочинів проти власності за кримінальним правом України та Республіки Польща.

Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Використання власності не може завдавати шкоди правам і свободам та гідності громадян,

інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Як і в Україні, у Республіці Польща однаково охороняються всі форми власності. Це положення закріплено конституційно. Відповідно до ч. 2 ст. 64 Конституції Республіки Польща, власність, інші майнові права, а також спадкове право підлягають однаковій для всіх охороні.

Характерною ознакою всіх насильницьких злочинів проти власності є те, що їхня злочинна мета досягається шляхом застосування фізичного або психічного насильства. Звідси випливає, що, крім суспільних відносин власності, дані злочини посягають на тілесну або психічну недоторканість особи, а також на її здоров'я. Тобто додатковим об'єктом злочинів даного виду є тілесна, психічна недоторканість особи, а також її здоров'я, оскільки насильство завжди посягає на ці цінності.

Отже, насильницькими злочинами проти власності варто вважати суспільно небезпечні, протиправні, винні кримінально карані діяння, що посягають насамперед на суспільні відносини власності, а також на тілесну чи психічну недоторканість особи або її здоров'я шляхом завдання винною особою фізичного чи психічного насильства. Таке

визначення характерне як для кримінального права України, так і для кримінального права Республіки Польща.

У результаті проведеного аналізу положень Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлено, що у кримінальному праві насильницькими злочинами проти власності варто визнати грабіж (ст. 186 КК України), розбій (ст. 187 КК України), вимагання (ст. 189 КК України), погрозу знищення майна (ст. 195 КК України).

КК України визначає грабіж як відрите викрадення чужого майна. Грабіж може бути вчинений без застосування насильства (ч. 1 ст. 186 КК України), а також із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з погрозою застосування такого насильства (ч. 2 ст. 186 КК України). Варто зазначити, що в разі скоєння грабежу насильство не є необхідною ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Насильство під час учинення грабежу є способом учинення злочину, який, у свою чергу, є кваліфікуючою ознакою (ч. 2 ст. 186 КК України). Водночас склад даного злочину утворює не лише саме насильство, що не є небезпечним для життя чи здоров'я, чи погроза його застосування, а бажання винного заволодіти майном за допомогою насильства. Тому, зважаючи на суб'єктивну спрямованість дій винного, грабіж міститься в розділі «Злочини проти власності», а не в розділі «Злочини проти життя та здоров'я особи». Фізичне насильство під час учинення насильницького грабежу є способом заволодіння або утримання майна і, відповідно до п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» [1], під насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого в разі грабежу, варто розуміти умисне завдання легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короткочасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, а також учинення інших насильницьких дій (завдання удару, побиттів, незаконне позбавлення волі) за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент завдання. У разі грабежу (ч. 2 ст. 186 КК України) законодавець безпосередньо вказує в диспозиції статті на насильство як на спосіб учинення цього злочину.

На відміну від грабежу, у разі вчинення розбою насильство (фізичне чи психічне) є конститутивною ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Водночас ознакою розбою є не будь-яке насильство, а небезпечне для життя та здоров'я. Відповідно до п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» [1], небезпечне для життя чи здоров'я насильство – це умисне завдання потерпілому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжке тілесне ушкодження, а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх завдання. До них варто відносити, зокрема, і насильство, що призвело до втрати свідомості чи мало характер мордування, придушення за шию, скидання з висоти, застосування електроструму, зброї, спеціальних знарядь тощо. Відповідно до п. 12 цієї ж постанови [1], психічне насильство в разі розбою полягає в погрозі негайно застосувати фізичне насильство, небезпечне для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу (погроза вбити, завдати тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження чи легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або короткочасну втрату працездатності). Погроза має місце тоді, коли винна особа, висловлюючи її в будь-якій формі (словами, жестами, демонстрацією зброї тощо), бажає, щоб у потерпілого склалося враження, що, якщо він протидіятиме нападу або не виконає вимог злочинця, ця погроза буде реалізована, а в потерпілого справді таке враження склалося. Це стосується і випадків,

коли винна особа погрожує застосуванням предметів, які завідомо для неї не можуть бути використані для реалізації погроз (зіпсована зброя, макет зброї тощо), але потерпілий сприймає ці предмети як такі, що являють собою небезпеку для життя чи здоров'я. Така погроза може стосуватись як потерпілого, так і його близьких родичів, завжди містить вимогу майнового характеру щодо передачі майна в майбутньому. Як і в разі грабежу, законодавець безпосередньо вказує на насильство в диспозиції статті. Тільки на відміну від грабежу, насильство тут виступає не способом учинення злочину, а конститутивною ознакою об'єктивної сторони цього злочину.

Думка про те, що вимагання є корисливим посяганням на власність із застосуванням насильства, поділяється всіма криміналістами і не викликає жодних заперечень [2, с. 109; 3, с. 353; 4, с. 144]. У разі вимагання психічне насильство є конститутивною (обов'язковою) ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Водночас фізичне насильство є кваліфікуючою ознакою, відповідальність за нього передбачена в ч. 3 ст. 189 КК України. Психічне насильство під час вимагання полягає в погрозі застосування насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеженні прав, свободи або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці. Погроза під час вимагання може стосуватись як самого потерпілого, так і його близьких родичів. Близькими родичами є батьки, дружина, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки. Фізичне насильство в разі вимагання повинно бути небезпечним для життя та здоров'я, за змістом збігається з насильством, що застосовується під час учинення розбою. Як і в попередніх складах злочинів, законодавець безпосередньо вказує на насильство як на ознаку складу вимагання.

Погроза знищення майна є насильницьким злочиним, для якого характерне психічне насильство. Це насильство полягає в погрозі знищення майна шляхом підпалу, вибуху або іншим небезпечним способом. У даному разі психічне насильство, як і під час вимагання, є конститутивною ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 195 КК України. Фізичне насильство не є характерним для цього складу злочину.

У науці кримінального права наявна позиція, що насильницьким злочиним є також шахрайство. Так, Ф. Гребенкін зазначає, що сутність обману та зловживання довірою полягає у впливі на потерпілого шляхом уведення його в оману, без примушення його передати майно чи права на майно, без подавлення його волі. У судовій практиці трапляється, коли заволодіння майном за допомогою психічного насильства кваліфікується як шахрайство. До таких прикладів Ф. Гребенкін відносить шахрайство, учинене за допомогою фінансових пірамід, гадалками, передусім особами циганської національності, за допомогою гіпнозу [5, с. 117]. Так, зокрема, у разі вчинення таких діянь, як зазначає Ф. Гребенкін, на людей учиняється психічний тиск, зокрема використовують елементи прийомів і техніки нейрологічного програмування – методичного прийому, що дозволяє людині програмувати іншу людину, елементи психодрами, створення фрустраційного стану, часто злочинці працюють у групі з підставними особами для зниження критичної уваги, створення стресового стану, застосовується гіпнотична техніка розсіювання. Ці прийоми і способи знижують критичність мислення, створюють стрес і нездатність контролювати свої дії та волю, звужують свідомість, чим самим програмують поведінку потерпілих у певному, необхідному для підсудних напрямі [5, с. 122].

Варто зазначити, що психічне насильство не є характерним для шахрайства, а тому цей злочин не можна вважати насильницьким. Особливістю шахрайства є те, що винний заволодіває чужим майном, спонукаючи самого потерпі-

лого шляхом обману чи зловживання довірою до передачі йому чи уступки права на майно. Шахрайство може бути вчинено двома способами: обманом і зловживанням довірою. Обман – це повідомлення потерпілому неправдивих відомостей або приховування певних обставин. Зловживання довірою – це недобросовісне використання довіри потерпілого. Обман як спосіб шахрайства – це повідомлення неправдивих відомостей або замовчування відомостей, які мають бути повідомлені, з метою заволодіння чужим майном або для придбання права на майно. Зловживання довірою полягає в недобросовісному використанні довіри з боку потерпілого: для заволодіння чужим майном чи правом на нього винний використовує особливі довірливі відносини, які склалися між ним та власником чи володільцем майна.

Ці способи в разі шахрайства застосовуються винною особою, щоб викликати в потерпілого впевненість у вигідності чи обов'язковості передачі їй майна або права на нього. Обов'язковою ознакою шахрайства є добровільна передача потерпілим майна чи права на нього. Добровільна передача потерпілим майна чи права на нього є обов'язковою ознакою шахрайства, хоча ця добровільність, по суті, фіктивна, оскільки такі дії власника майна чи майнових прав зумовлені введенням його в оману чи невинуватим довірливостю. Якщо обман або зловживання довірою були лише способом отримання доступу до майна, а саме вилучення майна відбувалося таємно чи відкрито, то склад шахрайства відсутній. Такі дії треба кваліфікувати як крадіжку або грабіж відповідно. На це звертає увагу Верховний Суд України (п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» [1]). Відповідно до ч. 3 п. 17 зазначеної вище постанови [1], коли потерпіла особа через вік, фізичні чи психічні вади або інші обставини не могла правильно оцінювати і розуміти зміст, характер і значення своїх дій або керувати ними, передачу нею майна чи права на нього не можна вважати добровільною. Отже, якщо гіпноз, прийом і техніка нейрологічного програмування чи інші методи подавлення волі людини створили таку ситуацію, коли особа не могла правильно оцінювати і розуміти зміст, характер і значення своїх дій або керувати ними, такі дії вже не можна вважати шахрайством, вони мають розглядатися як крадіжка, розбій, грабіж чи інше заволодіння майном залежно від обставин.

Перш ніж визначити перелік насильницьких злочинів проти власності за кримінальним правом Республіки Польща, необхідно провести розмежування між крадіжкою та розбоєм за кримінальним правом цієї держави. Річ у тому, що кримінальному праву сусідньої держави невідомо поняття грабежу. Відповідно до § 1 арт. 278 Кримінального кодексу Республіки Польща (далі – КК Республіки Польща) крадіжкою є заволодіння (zabór) з метою привласнення чужої рухомої речі. Таке заволодіння може бути як таємним, так і відкритим. Крадіжка не передбачає застосування насильства. Розбоєм, відповідно до § 1 арт. 280 КК Республіки Польща, є заволодіння (zabór) з метою привласнення чужої рухомої речі, що вчинене із застосуванням насильства щодо особи або із погрозою негайного застосування насильства, або внаслідок доведення винного до стану безпорадності чи нетверезості. У результаті проведення аналізу цих визначень можна дійти висновку, що кримінально-правові норми про відповідальність за крадіжку та розбій співвідносяться одна з одною як загальна та спеціальна. Водночас норма про відповідальність за крадіжку є загальною нормою, а норма про відповідальність за розбій – спеціальною. Склади злочинів крадіжки та грабежу співвідносяться одне з одним як основний склад злочину (крадіжка) та кваліфікований (розбій), оскільки їх порівняльний аналіз дозволяє дійти висновку, що розбоєм є крадіжка із застосуванням

насильства щодо особи або з погрозою негайного застосування насильства, або внаслідок доведення винного до стану безпорадності чи нетверезості. Такої думки (розбій є кваліфікованим видом крадіжки) дотримуються як науковці, так і судова практика Республіки Польща. Так, у вирокі Апеляційного суду в Катовіцах від 27 травня 1993 р. зазначено, що розбій є кваліфікованим видом крадіжки, оскільки до його ознак складу злочину належать усі ознаки складу злочину крадіжки, а відрізняються ці два склади лише додатковими діями винного щодо потерпілого під час учинення розбою [6, с. 35, 104].

До насильницьких злочинів проти власності за кримінальним правом Республіки Польща можна віднести розбій (арт. 280 КК Республіки Польща), розбійну крадіжку (kradzież rozbójnicza) (арт. 281 КК Республіки Польща), розбійне вимагання (wymuszenie rozbójnicze) (арт. 282 КК Республіки Польща) та угон транспортного засобу (арт. 289 КК Республіки Польща).

Насильство під час розбою, за КК Республіки Польща, є конститутивною ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Насильство може бути фізичним, психічним, а також законодавець окремо виділяє вид насильства, коли винний доводить потерпілого до безпорадного чи нетверезого стану. Фізичне насильство в польському кримінальному праві, на відміну від фізичного насильства під час розбою за кримінальним правом України, може бути будь-якої сили. Законодавець не встановлює якихось меж цього насильства: це можуть бути як звичайні побиття, так і завдання тілесних ушкоджень. Таке насильство повинно бути застосоване безпосередньо під час вчинення розбою з метою придушення опору потерпілого для того, щоб заволодіти його майном. Погроза застосування насильства як психічне насильство під час розбою є альтернативним способом учинення розбою. Полягає воно в погрозі побиттям, тілесних ушкоджень або застосуванням іншої форми фізичного насильства, водночас погроза ця може бути адресована не лише особі, чийм майном винний бажає заволодіти, але й близькій особі. Доведення винного до непритомного чи безпорадного стану полягає у вчиненні дій, унаслідок яких потерпілий втрачає можливість усвідомлювати свої дії та керувати ними. Доведення до такого стану, як і застосування насильства, повинно бути зумовлене бажанням винного заволодіти майном потерпілого. Також, на думку Верховного Суду Республіки Польща, як стан безпорадності необхідно оцінювати ситуацію, коли кількість нападників або значна диспропорція сил позбавляє потерпілого можливості опору або значною мірою цей опір обмежує [7].

Розбійна крадіжка (kradzież rozbójnicza) – злочин, передбачений арт. 281 КК Республіки Польща. Об'єктивна сторона цього злочину полягає в застосуванні щодо особи фізичного чи психічного насильства або доведенні особи до безпорадного чи непритомного стану з метою заволодіти у володінні речі, яка була викрадена в потерпілого. Зазначені вище дії в теорії кримінального права України та на практиці його застосування розцінюються як переростання крадіжки у грабіж у разі вчинення насильства, що не є небезпечним для життя та здоров'я особи, або в розбій у разі застосування насильства, що є небезпечним для життя та здоров'я особи. У кримінальному праві Республіки Польща такі дії розцінюються як окремий склад злочину. У зв'язку з тим, що даний склад злочину поєднує в собі як ознаки крадіжки, так і ознаки розбою (застосування насильства), його називають розбійною крадіжкою (kradzież rozbójnicza). А. Марек зазначає, що в разі розбою та в разі розбійної крадіжки насильство характеризується різним спрямуванням. Якщо в разі розбоб насильство спрямоване на подолання опору потерпілого з метою заволодіння майном, то в разі розбійної крадіжки заволодіння майном відбувається без застосування насильства, а насильство вчиняється після заволодіння з метою утримати цю річ у володінні винної особи. Також фізичне чи

психічне насильство в разі розбійної крадіжки може бути застосоване як до потерпілої особи, так і до іншої особи, дії якої становлять загрозу вилучення у винного викраденого ним майна [8, с. 547].

Розбійне вимагання (*wymuszenie rozbójnicze*) (арт. 282 КК Республіки Польща) полягає у примушуванні з корисливою метою іншої особи до розпорядження власним чи чужим майном або до припинення господарської діяльності шляхом застосування фізичного насильства, погрози посягання на життя чи здоров'я чи знищення майна. Фізичне чи психічне насильство в разі розбійного вимагання, як і в разі розбою та розбійної крадіжки, є конститутивною ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Водночас авторами-криміналістами відзначається, що погроза посягання на життя та здоров'я може бути спрямована як на потерпілого так і на інших осіб, зокрема близьких родичів [9, с. 548].

Кримінальний кодекс Республіки Польща до злочинів проти власності відносить також угон транспортного засобу (арт. 289 КК Республіки Польща). Угон транспортного засобу полягає в заволодінні чужим транспортним засобом із метою короткотривалого ним користування. Основний склад цього злочину не передбачає фізичного чи психічного насильства як конститутивну його ознаку. Однак фізичне та психічне насильство є ознакою, що утворює кваліфікований склад злочину (§ 3 арт. 289 КК Республіки Польща). Таке насильство полягає у фізичному насильстві, погрозі його негайного застосування, а також доведенні потерпілого до стану непритомності чи безпорадності.

У всіх насильницьких злочинах проти власності за кримінальним правом як України, так і Республіки Польща насильство як спосіб учинення злочину прямо передбачене у відповідних нормах Кримінальних кодексів обох держав.

Усі насильницькі злочини, на думку Л. Гаухмана, можуть бути класифікованими на три групи [9, с. 71]. До першої групи належать такі склади злочинів, які містяться у кримінально-правових нормах, у яких насильницькі дії позначаються термінами: «насильство», «погроза насильством», «погроза вбивством, нанесенням тяжких тілесних ушкоджень». Дана група складів злочинів, у свою чергу, поділяється за ступенем інтенсивності насильницької дії на три підгрупи. До першої підгрупи відносять склади злочинів, ознаками яких є насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або погроза застосування такого насильства, до другої – склади, ознаками яких є насильство, небезпечне для життя й інших благ особи, або погроза такими діями чи погроза вбивством, або нанесенням тяжких тілесних ушкоджень, і до третьої – склади, у яких насильство або погроза насильством передбачаються без диференціації за ступенем інтенсивності.

Серед злочинів проти власності першу підгрупу утворює склад грабежу, поєданого з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, передбачений ч. 2 ст. 186 КК України. До другої підгрупи відносять склади розбою, передбаченого ст. 187 КК України; вимагання, поєдане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи (ч. 3 ст. 189 КК України). До третьої підгрупи відносять склади вимагання, учиненого з погрозою вбивства чи завдання тяжких тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 189 КК України); погрозу знищення майна (ст. 195 КК України).

О. Дітріх зазначає, що в нормах деяких вищезгаданих статей передбачена відповідальність за злочини, учинені як із застосуванням насильства або погрози насильством, так і іншим способом, тобто ці насильницькі дії є альтернативною ознакою (діяння) відповідних складів злочинів. Наприклад, відповідальність за грабіж, передбачений ч. 2 ст. 186 КК України, настає як тоді, коли він поєднаний із насильством, яке не є небезпечним для життя або здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого

насильства, і тоді, коли він учинений за попередньою змовою групою осіб або повторно, навіть якщо не поєднується з насильством [10, с. 87–88].

В окремих нормах, які містять склади злочинів другої і третьої груп, немає прямого посилання на насильство або погрозу застосування насильства, але об'єктивні властивості діяння, які описані в диспозиціях, охоплюють застосування насильства, яке може мати місце в разі вчинення конкретного злочину.

Друга група включає склади насильницьких злочинів, у яких насильницька дія, зазначена різними термінами, є альтернативною ознакою. У складах злочинів цієї групи насильницькі дії є обов'язковою характеристикою таких дій, як напад, застосування зброї, учинення вибуху, підпалу, побої та мордування, завдання сильного фізичного болю чи морального страждання застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень та інших дій. Водночас поняття «напад», наприклад, у разі бандитизму охоплює вчинення різних за характером і ступенем інтенсивності насильницьких дій. Посягання на життя завжди має вираз у застосуванні або спробі застосування до потерпілого насильства, небезпечного для життя. Застосування або спроба застосування зброї, або вказаних предметів завжди є насильством, небезпечним для життя або здоров'я, чи спробою застосування такого насильства, а озброєний опір може мати прояв ще й у погрозі такого за інтенсивністю насильства. Вказані ознаки, у свою чергу, в одних складах злочинів мають обов'язкове значення, в інших є альтернативною ознакою. Останні є такими, оскільки кожен із відповідних складів може бути виконаний ще й альтернативними діями, які не виражені насильством, наприклад, склад бандитизму утворює сама організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчиняваному нею нападі.

У третю групу об'єднані склади злочинів, складовими частинами яких є дія або обставина, яка включає насильницьку дію факультативно. Факультативною ознакою таких складів злочинів є насильницькі дії тому, що: по-перше, не тільки вони можуть по закону характеризувати, включаючи його дію або обставину; по-друге, фактичне виконання вказаних злочинів, хоча і часто, але не завжди пов'язане із здійсненням насильницьких дій. Віднесення складів даної групи до кола складів насильницьких злочинів обґрунтовується, з одного боку, значним ступенем вірогідності конкретного прояву перелічених елементів у насильницьких діях, що підтверджується роз'ясненнями Пленумів Верховного Суду України, і з іншого – етимологічним значенням змісту термінів, якими ці ознаки позначаються в законі.

Насильницьких злочинів проти власності серед двох останніх груп немає.

Дану класифікацію насильницьких злочинів проти власності можна застосувати й до зазначених складів злочинів за кримінальним правом Республіки Польща. З тією лише особливістю, що кримінальне законодавство Республіки Польща не диференціює насильство за ознакою небезпечності для життя та здоров'я, а за ознакою небезпечності для життя. До першої підгрупи першої групи можна віднести основний склад розбою (§ 1 арт. 280 КК Республіки Польща). До другої підгрупи першої групи можна віднести кваліфікований склад розбою із застосуванням насильства, що є небезпечним для життя чи погрозою його застосування (§ 2 арт. 280 КК Республіки Польща). І, нарешті, до третьої підгрупи першої групи можна віднести всі інші склади насильницьких злочинів проти власності, як-от: розбійна крадіжка (арт. 281 КК Республіки Польща), розбійне вимагання (арт. 282 КК Республіки Польща), насильницький угон (§ 3 арт. 289 КК Республіки Польща).

Крім того, усі насильницькі злочини проти власності (за кримінальним правом як України, так і Республіки Польща) можна класифікувати на такі, де насильство є конститутивною ознакою основного складу злочину, та такі, де є ознакою, що утворює кваліфікований склад злочину.

До злочинів, де насильство є конститутивною ознакою основного складу злочину, за кримінальним правом України відносять розбій (ст. 187 КК України), вимагання (ст. 189 КК України), погрозу знищення майна (ст. 195 КК

України). За кримінальним правом Республіки Польща до цієї групи відносять розбій (арт. 280 КК Республіки Польща), розбійну крадіжку (арт. 281 КК України), розбійне вимагання (арт. 282 КК Республіки Польща).

До злочинів, де насильство утворює кваліфікований склад злочину, за кримінальним правом України належить грабіж (ст. 186 КК України), а за кримінальним правом Республіки Польща – угон транспортного засобу (арт. 289 КК Республіки Польща).

ЛІТЕРАТУРА

1. Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text> (дата звернення: 30.03.2021).
2. Матышевский П. Преступления против собственности и смежные с ними преступления. Киев : Юринком, 1996. 240 с.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Ю. Александров та ін. ; за заг. ред. С. Яценко. Київ : А.С.К., 2005. 848 с.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Ю. Александров та ін. ; за заг. ред. С. Яценко. Київ : А.С.К., 2005. 848 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. М. Бажанов. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком-Інтер, 2005. 480 с.
6. Гребенкин Ф. Уголовно-правовое значение психического насилья в преступлениях против собственности : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2004. 201 с.
7. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 27.05.1993 r., II AKr 169/93. OSA. 1994. Z. 2. Poz. 8.
8. Wyrok Sądu Najwyższego z 14.06.1986 r. V KRN 99/89. OSNKW. 1989. № № 7–12. Poz. 48.
9. Marek A. Prawo karne. Warszawa : Wydawnictwo C.H. Beck, 2011. 678 s.
10. Гаухман Л. Проблемы уголовно-правовой борьбы с насильственными преступлениями в СССР. Саратов : Изд-во Саратовского университета, 1981. 159 с.
11. Дітріх О. Насильство у складах корисливих посягань на власність за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2009. 207 с.